

Carl Lange, et lynende godt hoved

Professor Mogens Mellergård

Danmarks første neuropatolog var en mand med mange og store talenter. Han var 34 år gammel, da han i 1868 beskrev den progredierende bulbære paralyse, og han udgav i de følgende år en række betydningsfulde arbejder, en lærebog om rygmarvssygdomme og en meget benyttet oversigt over den patologiske anatomi. Han ville egentlig helst have været professor i intern medicin, men fik ikke stillingen ved Frederiks Hospital, og i stedet blev patologien hans universitetsfag. Han blev docent i 1875 og professor i 1885. Sit store kliniske talent og det terapeutiske engagement brugte han i en privatpraksis i København (**Figur 1**).

I 1885 opnåede han en halv verdensberømmelse, da han skrev »Om Sindsbevægelser. Et Psyko-fysiologisk Studie« [1], hvor han opstillede den hypotese, at de vasomotoriske reaktioner i kroppen var den egentlige anledning til sindsbevægelserne, og altså ikke det omvendte. Man er bedrøvet, fordi man græder, man er ængstelig, fordi man er tør i munden og har hjertebanken. Hans ideer vakte stor interesse, men også megen modstand. Bogen blev hurtigt oversat til både tysk og fransk, men den samme grundtanke var blevet formuleret et år tidligere af den førende kliniske psykolog i USA *William James* - bror til forfatteren *Henry J.*, - og de kom derfor til at dele æren og berømmelsen.

James-Langes teori kunne ikke stå for en nærmere prøvelse, der var bl.a. for mange sindsbevægelser i forhold til mulighederne for vasomotoriske reaktioner, men den gav inspiration til megen forskning og en nyttig interesse for psykosomatiske problemstillinger.

Lange var imidlertid ikke bare teoretiker. I 1887 udgav han en redegørelse for behandlingen af periodiske depressioner, et særligt sygdomsbillede præget af perioder med forsenket stemningsleje og et skiftende mønster af somatiske symptomer, og han kunne henvise til mere end 800 behandlede patienter fra sin egen praksis. Nogle få år tidligere havde europæiske medicinere fået den ide, at visse sindssygdomme, specielt manierne, kunne opfattes som en slags hjernegigt, der igen skyldtes en ophobning af urinsyre i blodet - en urinsyrediatese, og *Langes* behandling gik ud fra denne antagelse. Det var påvist, at litiumsalte kunne fremme udskillelsen af urinsyre, og han begyndte derfor at give sine deprimerede patienter litiumcarbonat, om end med begrænset effekt.

Hans psykiatriske kolleger kritiserede både diagnoser og behandling: Hvad forstod havde en patolog på sjæleliv? *Lange* blev opfattet som en arrogant amatør, men det er interessant, at hans metode kom i brug igen længe efter hans død og i høj grad på grund af en dansk indsats. *Amdisen* [2] gav i

Carl G. Lange
1834-1900.
Gengivet med
tilladelse fra
Medicinsk Museion.

1985 en meget interessant redegørelse for litiumbehandlings historie, og der var efter hans opfattelse ingen tvivl om, at *Lange* var meget tæt på nogle vigtige opdagelser, selv om hans udgangspunkt, urinsyrediatesen, var for fantasifuldt. Små ændringer i *Langes* oplæg kunne have ført til opdagelsen af en rationel psykofarmakologisk behandling 70 år før det faktisk skete, da *Delay & Deniker* introducerede chlorpromazin i 1952.

Nogle år før sin død vendte *Lange* tilbage til sin gamle fysiologiske interesse og skrev »Bidrag til Nydelsernes Fysiologi« (1899) - i øvrigt samtidig med at han var medlem af Københavns Borgerrepræsentation.

Det var *Georg Brandes*, der kaldte ham et lynende godt hoved, i besiddelse af en »favtedyb kultur« og den karakteristikk kunne passende gælde for både *Carl* og hans to yngre brødre. Den fire år yngre bror *Julius* (1838-1896) blev Danmarks første professor i kunsthistorie, mens den yngste, *Frits*, (1842-1907) blev en fremragende psykiater, den første chef for Sindssygeanstalten ved Middelfart.

Meget apropos skrev *Frits* disputats om arvelighed i 1883. Det må have ligget i generne alt sammen.

Korrespondance: *Mogens Mellergård*, Fjordparken 16, DK-4000 Roskilde.
E-mail: meller@newmail.dk

Litteratur

1. Lange C G. Om Sindsbevægelser- Et psyko-fysiologisk Studie. Kjøbenhavn: Jacob Lunds Forlag, 1885.
2. Amdisen A. Carl Lange på fransk visit i psykiatrien. I: Franz Bierring et al, red. Dansk medicinhistorisk årbog 1985. København: Dansk Medicin-Historisk Selskab, 1986:9-40.